

Svět vcelku a Nietzsche

Nietzsche je filosoficky mnohoznačný myslitel – na jeho textech lze vybudovat celou řadu filosofí. V tom smyslu Nietzsche nemůže být považován za filosofa v pravém slova smyslu (ostatně za něho ani nechtěl být považován). Pro interpreta to znamená dvojí možnost: buď se uchýlí k filosofické (či spíše pseudofilosofické) biografii – anebo musí vybrat z Nietzscheových textů jen to, co se mu pro jeho systematickou interpretaci hodí, a vše ostatní – pokud to nelze nějak přeformulovat a reinterpretovat – prostě odhodí. S Nietzsche se to má tak trochu jako s biblí: každý si z toho může vybrat, co chce a co může, ale nikdo to všechno nemůže sevřít v jediné koncepci (a to prostě proto, že tam původně jednotná koncepce nikdy nebyla). – Toto konstatování resp. hodnocení je však možné jen za předpokladu, že máme možnost srovnání s jinými mysliteli a s jinými, vskutku filosofickými myšlenkovými stavbami. Jinak by zmíněné hodnocení nemělo dobrý smysl, vlastně by nebylo (legitimně) vůbec možné – bylo by hodnocením pouze iluzorním. Obávám se, že Pavel Kouba s takovou vehemencí opakovaně podtrhuje „dvojznačnost a neuchopitelnost celku světa“, protože se příliš nechal strhnout faktickou mnohoznačností Nietzscheových konceptů a leckdy jen aforisticky nahozených filosofémat, tedy že propadl oné velké iluzi, kterou se Nietzsche pokouší nasugerovat svým čtenářům, totiž že sjednocení jeho vlastních vizí není ani pro něho možné, protože sám svět je nejednoznačný. Nietzsche má ovšem pravdu v tom, že se svět rozhodně vymyká oné jednoznačnosti, do které jej nutí téměř každý pokus tradiční metafyziky. Tato „pravda“ se však stává okamžitě pouhou polopravdou a tím zároveň omylem a nebezpečnou lží, jakmile vyústí ve výpověď o „světe vcelku“, totiž ve výpověď, že svět vcelku je nejednoznačný, ba mohoznačný.

Tu ovšem záleží na tom, co míníme oním „světem vcelku“. Jednoznačnost světa resp. každé jednotlivé vnitrosvětne skutečnosti chápeme buď jako jejich inherentní součást a složku – anebo jako záležitost správné perspektivy. Přitom perspektivu samu nesmíme redukovat na záležitost optickou, ale – ve shodě s Nietzsche – na záležitost životní angažovanosti. To pak znamená, že jednoznačnosti dosahuje jak individuální skutečnost, tak svět vůbec jenom za účasti a prostřednictvím životně angažovaného člověka (lidí, lidstva), tedy také v nezanedbatelné souvislosti s jeho (jejich) situovaností (a to nikoliv pouze okamžitou, nýbrž také a zejména dějovou a dějinnou). Svět je jakoby rebusem: vypadá to na zmatek, na chaos, na nesmyslnost, ale má to řešení. Toto řešení však má pouze díky člověku (lidstvu), neboť žádná jiná skutečnost ani žádná jiná bytost není s to se o to řešení – bez člověka – pokoušet. Svět bez člověka totiž není – rebus sic stantibus – světem skutečným.

(Praha, 960602-1.)